

dukt 2 szélén haladnának; 24 km. óránkénti sebesség stb.; a költséget mindössze 8 millió frankra számította a tervező. A tervet azonnal elítélték szépségi szempontból. E miatt bajos is Párizsban az első emeletek szintjén végigvonuló viaduktot építeni. Mindamellet tény, hogy a Párizsban és Bécsben még mindig megoldatlan vá-

rosi vasútak kérdésében az elektromos vasútak többé tekintet nélkül hagyhatók nem lesznek.*

DR. LAKITS FERENCZ.

* Bécsben a Práter végétől a városi köztárházakig építendő elektromos vasútra az előmunkálati engedélyt az osztrák kereskedelmi miniszter már meg is adta.

SZERK.

XII. SZIBÉRIA VADONJA, VADJA ÉS VADÁSZÉLETE.*

A benyomás, melyet Szibéria az utazóra tesz, egyhangú és unalmas: a Jeges-tenger partjai mentén a fagyos tundrák, tovább délfelé a beláthatatlan steppék és végre a rengeteg erdőségek mind egyhangúak; komor, unalmas egész területe, az Uraltól egész a Csendes-tengerig. Az utazónak sok fáradtsággal, sok nélkülözéssel kell itt küzdenie; a tundrák fagyos szele, a steppék dermesztő hidege és a rengeteg egyforma komorsága eltompítják érzeit a természet szépségének méltatása iránt. Ez az oka, hogy Szibériáról kevesen beszélnek elismeréssel; valami benső melegséggel pedig még kevesebben. Innen van, hogy az emberek között balfogalmak vertek gyökeret Szibériáról; hogy mindenki úgy beszél róla, mint hófedte, jégborította borzasztó sivatagról, melyen semmi dísz, semmi szépség nincs; azt tartja mindenki, hogy Szibéria az elhagyatottság hona, a szerencsétlen száműzöttek birodalma. Pedig valóban csalódik, a ki Szibériát általában ilyen rideg világnak hiszi. Megvan ott is a természetnek a maga szépsége, a növény- és állat-

életnek a maga nagyszerűsége; és az emberek — bizony sokkal jobban és boldogabban élnek mint képzeljük.

Igaz, vannak Szibériának rideg vadonjai is, melyek zordonak és kietlenek. Ilyen kietlen vadonok a sivár tundrák, melyek jeges, fagyos talaját száz meg száz mérföldnyire kopár zuzmók, virág nélkül tengődő mohok borítják és a törpe fűz-meg a nyír-bokrok alig bírnak rajta magasabbra nőni egy-egy arasznyinál. Vadonok az óriás erdőségek is, melyek megmérhetetlen területeket foglalnak el. Ezek a szó teljes értelmében vadonok; rémséges, ijesztő vadonok, borzasztó rengetegek.

Ezekbe a rengetegegbe vezetem most önöket.

Ezekbe a rengetegegbe! Csak a szélökre. Mert e rengetegeg belsejébe élő ember még nem tette be a lábát; még az ottani lakosok is csak a széleit ismerik e roppant erdőségnek, melynek területén királyságok, egész birodalmak foglalhatnának helyet. Ilyen egyetlen, szakadatlan rengeteg terület az Ob és Jenisei között fekvő óriásdarab földön. Ennek a belsejébe nem lehet bejutni.

Igaztalant mondanék, ha azt állítanám, hogy ez erdőség valami barátságos benyomást gyakorol az emberre; az ember megbámulja rengeteg voltát, de inkább borzong tőle, mint vonzódik hozzá. Két hatalom folytat itt örök harcokat: a teremtő és a romboló erő; és a küzdelem kimenetele nem örven-

* B r e h m A l f r é d, hírneves német természetbúvár, kit „Illustrirtes Thierleben“ című nagy munkájáról bizonyosan nálunk is sokan ismernek, f. évi márczius 6-, 8- és 10-ikén tanulságos és vonzó előadásokat tartott Budapesten. Mi, mint az ez előtti években, úgy most is, az előadásokon tett jegyzetek alapján lehető hű és bő kivonatban igyekszünk ez előadásokat olvasóinknak bemutatni. SZERK.

detes, mert mindenütt a romboló erő a győztes.

Lépünk be ez erdőbe.

Beljebb-beljebb hatolva, a benyomás mindig hatalmasabb, mindig erősebb. De mennyire elűt ez az európai erdők kedves sátorától, dúslombú mennyezetétől, melyben száz meg száz kis dalos madár talál magának boldog otthont, és a melyben a nyugoti ember olyan örömet elmereng! — A szibériai erdőnek gyászos, elszomorító képe van. Igazi szálas erdő, mint pl. Erdély bérczein, igen ritka; hanem annál gyakoribb az elpusztított, a leégett erdő.

Egy viharos éjjel beleüt a tűzes villám valamely százados fába és lángra lobbantja száraz ágait, avagy az emberek tanyáján gondatlanul otthagyt paráztól kap szikrát a földön heverő száraz rőzse és fellobban. Meggyúlad azután a bozót, lángot vet a haraszt, égni kezd a zuzmó, tüzet fog a moha, vezeti a tüzet bokortól bokorhoz, az egyik fától a másik fához, és futva, rohanva harapózik tova a vészes elem, a merre a szél korbácsa épen kergeti. Majd felkap a fák derekára, innen a koronájára, az ágakra, az egyik koronáról átszap a másikra és egy-két perc alatt lángba borúl egy óriás darab erdő. Sisteregve ég a fenyvek szurkos levele; pattogva, ropogva engednek az ágak a tűz hatalmának és ezer meg ezer darabra peregve, sziporkázva hullnak alá mint tűzes üszkők, mint mindmegannyi égő zsarátnok, hogy új góczokat alkossanak, új tüzeket gerjesszenek a talajon. Egy-két óra, és magasra csapkodó lángtenger borít néhány száz versztnyi erdőt. — Ez a tűz pedig nem órákig, nem napokig, hanem hetekig dühöng és irtalmatlanul pusztítja az erdőt, míg valami folyamág, valami tisztás, vagy egy falu erdőtlen határa gátat nem vet az óriás pusztulásnak. Az európai embernek alig van fogalma, mekkora területek erdeje jut itt martalékul a tűznek. 1875-ben Tobolszk kormányzóságban 600,000 hektár erdő égett le. Ennek az égése

éjjel hetekig rémesen világította meg az égboltozatot, nappal pedig mérföldekre gomolygó sűrű füst omlott belőle, óriás felhők képében jelezve a vést, mely ama vidéken dúl; a megemészített ágak, levelek pernyéje a szomszédos falvakba, mintegy 15 kilométernyi távolra hamu-esőként hullott alá. Az állatok rémülten menekültek az égő erdőből; futottak, rohantak esze-vesztetten a világba és nagy számban jelentek meg olyan helyeken is, a hol az előtt soha sem látták őket; keresztülfutottak a falvakon, keresztül a városokon, így vivén meg hírét mindenfelé az óriás pusztulásnak.

A leégett erdőnél azután nincs viaszatlanabb, nincs szomorítóbb kép a földön: az enyészet, a halál megdöbbentő képe az. Láttára elsorúl a nyugati ember szíve és keblét a borzalom félelmetes érzete tölti be. Hiszen a nem rég egész ősi erejében büszkélkedő növényélet hamvai előtt áll, melyekből rémesen meredeznek az égett sudarak üszkös karjaikkal és óriás vázakként emelkednek ki a százados fenyők szenes maradványai; mert a tűz megöli ugyan a fát, de le nem dönti. Évekig ott állanak azok, mint a pusztulás gyászoló emlékoszlopai. A szél szabadon süvölt keresztül a lombtalan, merev koronákon; meg-meglódítja, összezörrenti rémesen a kormos ágakat és azok ropogva tördelődnek ezer meg ezer darabra, hogy lehullva, gyarapítsák a talajon elterülő hamut és a törmelék összevisszáját. A viharok azonban idő jártán letördelik a vastagabb ágakat is és végre a közös sírba döntik magát a törzsököt is. Óriás növénytemető ez, melyben enyészik, korhad, porlik és lassanként felbomlik az erdő hatalmas fáinak a teste. Az eső, a fagy hatalmas tényezői a felbomlásnak, melyeknek hosszú ideig a vastag törzsökök sem tudnak ellenállni; azok az odúk, lyukak, melyeket még életökben, vagy az után a harkályok kopácsoltak ki rajtok, megtelve hóval, esővízzel, nagyban előmozdítják az erdő e romjainak elkor-

hadását. Két-három emberöltő kell mégis, hogy minden elkorhadjon.

A leégett erdő nyomait még azután is sok, sok éven át lehet látni, bár a teremő erdő menten igyekszik új életet fakasztani a romokon: A hamuval, korhadékkal jól megtrágyázott talajon megtelepednek a zuzmók, gyökeret vernek a mohok és zöld szemfedővel terítik be a pusztulás helyét; majd a szél is odavet valami növény-magvakat, melyek kicsiráznak és néhány esztendő múlva már áfonya-bokrok és más apró csalitok fedik be örökzöld lombjaikkal az ősök hamvait.

De mégis sok, sok hosszú évek kell elfolyni, míg ez bekövetkezik, míg a pusztulás helyén új élet fakad!

A szibériai erdőt nemcsak az ég villáma, a tűz, hanem az ember fejszéje is pusztítja. Se a szibériai parasztnak, se a művelt oroszoknak nincs érzéke az erdő jelentősége iránt, azért vágja, irtja esztelenül, bolondul. Szomorú eredményei e visszás erdőgazdaságnak azok az óriás erdőterületek, melyeket pusztán, fátlanul, mindenfelé talál az ember. Az orosz paraszt azt tartja, hogy az erdő, és minden, a mi benne van, a jó Isten tulajdona és következésképp a jó Isten hű szolgájáé, az istenfélő orosz paraszté is. És e jóhiszeműségében gazdálkodik is a saját vagyónában — igazi muszka módra: egy pár szép tobozért kivágja a százados fenyőt; háza felépítéséhez kipusztít annyit, a mennyi egy kis falu felépítésére elég lenne; rendszeren tízszer, tizenötször annyit vág ki, mint a mennyire szükséges van.

Az orosz kormány újabb időben küldött ugyan Szibériába erdészeket; de hát ezek is eddig csak irtani, pusztítani tudtak; új erdőt plántálni nem.

Új erdő ültetéséről, a kiirtott területek befásításáról Szibériában még szó sincs; és valószínűleg nem is lesz még sok nemzedéken át. Hiszen ez óriás erdőségek a szertelen pusztítás mellett is alig szenvedtek számbavehető kárt; mert, ha száz meg száz kilomé-

ternyi területek semmisülnek is meg, az erdőnek legfeljebb a legkülső széle van megsértve; a belseje sértetlenül áll; hiszen az megközelíthetetlen, mérhetetlen.

De tekintsünk be a sértetlenül álló erdőbe.

Szibéria erdei, még ott is szomorúak, a hol egész épségökben díszlenek; még ott is némák és kihaltak; a mi európai erdeink vidám zaja, madárdala soha sem hangzik fel bennök. Az a lármás vadászélet, mely Amerika vagy Afrika őserdeit gyakran betölti, itt nem is képzelhető. A szibériai erdők néptelenek, üresek; az éhenhalásig üresek. Járhat, kelhet itt a vadász napokig, fegyvere elé nem akad vad, melylyel éhségét csilapíthatná. Némóság, kétségbe ejtő szótlanúság, halálcsend uralkodik az egész rengetegben; az egész nagy rengeteg kihalt; az éhenhalásig kihalt. Ha a tavasz kezdete s vele a *fajdok* dürgése elmúlt, síri csend honol mindenfelé; egyetlen hang sem zendül meg az egész komor erdőben. Mennyire más az európai erdő! — például Magyarországon a Fruska-Gora erdeje, melyben mindenütt rigó-fütty, fülemüle-dal és más madarak bájos éneke gyönyörködteti az embert! — Ezeket a szibériai erdőkben hiába keressük; a szibériai erdők hallgatagok, némák; csak nagy ritkán szólal meg valami árva rigó félenk trillája, vagy valami vízimadár siralmas csipogása. Szibéria erdeiben jól esik hallani a szarka csörgését is; a holló károgását még kellemes éneknek tekinti itt az ember; mert a szibériai erdők élettelenek; az éhenhalásig, a kétségbeesésig élettelenek. Kutathat, kereshet, hajszolhat itt a vadász; vadat napokig sem lát. Puskája után itt ugyan meg nem él az ember!

Mindamellettt csalódnánk, ha a szibériai erdőket igazán üreseknek, csakugyan népteleneknek tartanánk. Ha a vadász a fajdok dürgése idejében járja az erdőt, egy nap alatt annyi süket-fajdot, nyír-fajdot, meg havasi fajdot láthat és lőhet, a mennyit talán sehol

másutt; Diána bőségszaruja egész pazarsággal nyílik meg itt is ez időtájban. De menjen ki a vadász ugyanazokra a helyekre tizennégy nap múlva, a dús zsákmány helyett ugyancsak felkopik az álla; egyetlen madarat sem fog látni. Az állatok csak a párosodás idejében verődnek össze kisebb, nagyobb csoportokba; csak ekkor találhatók kis téren nagyobb számban; a párosodás ideje után széteszlanak, elszélednek az óriás területen; felkeresik a legrejtettebb sűrűségeket, hogy fiaikat háborítatlan nyugalomban felnevelhessék, azután pedig mindegyik a maga útján megy és keresi eledelét a mérhetetlen rengetegben, a miként épen tudja. Ez az oka, hogy az év legnagyobb részében üresnek, néptelennek találja az ember a szibériai erdőt. Az állatok ekkor sem hiányzanak belőle, de, megoszolva a végtelen területen, igen ritkán kerülnek az ember szeme elé. — Ehhez járul még, hogy az állatok ez erdőkben nagy csoportokban vándorolnak; az erdő egyik szélétől a másikig, északról délre, vagy délről északra, a mint a kényszerítő körülmények parancsolják. A vándorló növényevőket a ragadozók követik nyomon, és így az erdő állatvilága e vándorúton csoportosul. Ha az ember most véletlenül nem épen e vándorútra kerül, bizony nehéz egyetlen állatra is bukkannia.

A ki a szibériai erdőkben vadász-zsákmányra akar szert tenni, annak mindeme viszonyokkal számot kell vetnie.

A szibériai vadász ismeri is az erdő eme sajátosságát és az állatok életét ki tudja használni.

A szibériai vadász! Az ám! *vadgyilkos*; mert a *vadász* nevet, a szó nemesebb értelmében, meg nem érdemli egy sem. Ez a haramia utálatát kelti fel minden jobbérzésű európai vadásznak. Azt a nemes élvezetet, azt a magasztos gyönyört, a mi a vadászatban van, azt se a szibériai, se a művelt orosz nem ismeri; fogalma sincs róla. A szibériai

csak ől, gyilkol úton, útfélen minden állatot, minden kigondolható módon. A mint pusztítja esztelenül az erdőt, ugyanazon hite alapján gyilkolja sorra az állatokat is. A mit az orosz megvet, azt még csemegének tartja az osztyák; a mit pedig meg nem tud enni, azt üldözi szőréért, bőréért, szóval gyilkol mindent, a tigristől a repülő-mókusig, az elen-szarvastól a nyúlig, a sólyomtól a szarkáig, mert ezt mind a jó Isten adta az ő hű szolgáltnak. — És a mókók, melyekkel az állatokat megejtik, mennyire alávalók, mennyire visszaszasztítók! — Férfias, nemes szenvedéllyel üzött vadászatot Szibériában nem ismernek; a puskát kevésre becsülik és inkább a cselvetéshez, a csapatókhoz, a kelepczékhez folyamodnak, hogy könnyű szerrel jussanak zsákmányhoz. Ezek megalkotásában azután leleményesek és ügyesek annyira, hogy valóban bámulatunkat költik fel. Tőrbe ejtik így a hiúzt, verembe juttatják a farkast, mepkaparítják a rókát és a borzot, agyonzúztatják a czobolyt, a nyusztot, és a mókusok ezreit.

A gyilkos kelepczék, melyek Európában használatosak, alkalmazásban vannak itt is mind, azért ezekről nem is beszélek és csak azokra szorítkozom, melyek szibériai nevezetességek.

Legáltalánosabb ezek közül a *csapó-kelepce*. Főrésze ennek egy súlyos deszka, melyet egyik végén rövid, mozgó nyelven álló kis czölöp támaszt alá. A deszka alatt, a nyelv körül csalogató étel van elszórva, vagy a húsevők számára, a támasztékra kötve. Amint az állat az eledelt szedgetve, avagy tépve, a nyelvecskét megbillenti, vagy a czölöpöt kirántja, a nehéz deszka abban a pillanatban rázuhan és menten agyonzúzza. Így fogják a különféle fajdokat, a nyúlakat és a menyéteket.

Nevezetes találmányuk a szibériai „vadászoknak“ a *nyilas-kelepce*, mely nem más, mint hatalmas íj, kifeszítve és úgy berendezve, hogy bizonyos zsinag, vagy peczek megmozdítására ma-

gától elsül és a rá alkalmazott nyíl, pontos számítással, az illető állatnak egyenesen a szívét fúrja keresztül. Megesik az is, hogy valami gondtalanul arra menő ember pattantja ki a rejtett ij nyilát és az ő czombját fúrja át a sebes nyilvessző. De mit törődik avval a szibériai „vadász“! — Ő könnyű szerrel jut ez úton prédájához és nem tehet róla, ha más embert „véletlenül“ szerencsétlenség ér. Neki minden eszköz szabad, a mi céljához vezet.

Ezenkívül ásnak vermeket, kifeszítenek hálókat, kiraknak töröket, kikapasztgatnak hurkokat százával, mindenfelé, és egész foglalatosságuk abból áll, hogy minden nap végig nézik őket, a megfogódzott állatokat kiszedik belőlök és a gyilkos szerszámokat újra rendbe hozzák. Persze nem ritka eset, hogy a fondor róka megelőzi körútjában a gazdát és a megfogódzott czoboly a gyűjtő zsák helyett az ő gómrába kerül, mert hát ő is szereti a kész prédát, nemcsak a szibériai „vadász“. A cselvető a czobolynak legfeljebb a fejét meg a farkát találja ott, bizonyítványul, hogy ime, legalább 100—150 frt. jóvedelmét ette meg a róka!

A tulajdonképeni vadászat fegyverrel, kutyákkal csak kivételes.

A *fajdokat* hó-czipőkön, szűkecsővű fegyverekkel is vadásznak. Tanyát ütnek alkalmas helyen az erdőben, és naponként 15—20 versztnyire is vándorolnak utánok. De lövik őket, különösen késő ősszel a *nyir-fajdokat*, lesből is. Egy nyirfajdot kitömnek, vagy kóczból meg posztóból ügyesen összetakolnak egy nyirfajd-bábot és az erdő valamely alkalmas helyén napfelkelte előtt a környék legmagasabb fája tetejére helyezik, még pedig úgy hogy a szél ellenében nézzen. Valamelyik szomszédos fa tövében egy kunyhó van építve, melyből a csalogató báb egész környékét jól lehet látni. Ha már a báb a fa tetején van, az erdőt meghajtatják és az ott tartózkodó fajdokat fellármázzák. A felriadt madarak menekülnek,

repülnek és megpillantva a fán egész nyugalomban ülő alakot, odaigyekeznek, hozzá szállnak és a vadász, futógolyóra járó fegyverével, egymás után szedheti le az elbolondított vendégeket. Ügyes lövő, ha egy kis szerencséje van, egy reggel 20—25 darabot is elejthet.

A különféle *szarvasokat* is fegyverrel vadásznak. De vajjon azért-e, hogy e nemes vad elejtésében a testet, lelket edző hajsza után gyönyörködjenek? — vagy, hogy czímeres agancsát diadalmi emlékül lakásuk legkiválóbb helyére tűzzék? — Korántsem. A szibériai vadász e dőlczeg állatokkal szemben is embertelen; üldözi, gyilkolja őket olyan időben, mikor a becsületes vadász még fegyverét sem emeli rájuk; hajszolja, mikor a szarvasnak a legtöbb nyugalomra, a legnagyobb kiméleltre van szüksége, mikor agancsai éppen sarjadzóban vannak, mikor éppen növekednek, mikor lágy belsejüket még szőrös bőr takarja. Ilyenkor ejti el a szibériai a szarvast! De hát miért? Talán családja éhezik és gyermekei egy falat húrra várnak? — Vagy talán bőrére van szüksége? Nem. — A szibériai ilyenkor az elejtett szarvas testét szőröstől, bőrostól otthagyja martalékkul a vadaknak; ő csak a két fejlődő agancsot metszi le. Mert ezt a mennyei birodalomban, Khinában csodaszüretnek, mindent gyógyító orvosságnak, talizmánnak tartják és 100—200 frtjával fizetik, míg a kifejlett agancsokért alig adnak 3—4 frtot. A szerencsés vadász siet is a véres agancscsal haza, hogy drága kincsét minél hamarabb postára adja és Kiachta városába, a khinai határra küldje.

Az *őzet* már inkább veremben, lesből, lándsával és, a vízbe terelve, csónakon üldözik; az előkelő oroszok éppen úgy, mint a parasztok.

Az *elen-szarvas* az, mely némi vadász műveletre szólítja a szibériait is. Ez az állat nyáron a rengeteg végtelen mocsaraiba vonul; ott él, ott tartózkodik megközelíthetetlenül. Ezt kézkeríteni már mesterség! Meglátni éppen

nem lehet; űtet meg kell hallani és a hallás után nyomozni. Az elen-szarvas a mocsarakban a vízi növények húsos gyökereivel táplálkozik. E célból a víz alá kell nyulnia és az iszapos fenék talajából kell kiszednie a kívánt gyökereket. Mikor ilyen buvár-művelet után kiemeli a piszkos vízből a fejét, nagyokat fujva tisztítja meg az orrát a habaréktól, és fejét erősen megrázva, veri le füleiről a rájuk tapadó iszapot. Ez a munkája az éj csöndében messze elhallatszik; ez a hang az, mely a vadásznak hírül hozza, hogy ebben vagy amabban az irányban elen-szarvas tanyáz. Rendkívül könnyűre dolgozott csónakra ül most a vadász, melylyel a sekély vízen, sőt a híg iszapon is haladhat és a hang irányában evez lassan, óvatosan, mindig közelebb és közelebb, míg végre lővésre kapja és elejti. Télen, mikor az elen a befagyott mocsarakat elhagyva, magasabb helyeken tanyáz az erdőben, hó-czipőkön üldözik. Hús, huszonöt csunya, kuvasz-forma kutyával, a milyeneket az európai vadász kutya számba se venne, indulnak ellene; ezek segítségével keresik fel a nyomát és igyekeznek a síma jégre terelni, a hol azután könnyen martalécul esik nekik a szegény pára.

Érdekesebb ennél a *prémes állatok* vadászata. Többnyire olyan állatok ezek, melyek Magyarországon is megvannak. Említsük közülök első sorban a farkast.

A *farkas* Szibériát roppant számban lakja és olyan pompás életet él, mint sehol a világon. Itt egészen ártatlan, sőt szeretetreméltó állatnak tartják és csodaszép dolgokat tudnak róla mesélni. Ha el is lop néha egy-két bárányt, avagy kecskét, az nem olyan nagy baj; tellik a gazdag nyájából; jut neki is, marad a gazdag oroszoknak is. Ha a természetbúvár kérdezősködik a parasztoknál a farkas rablásairól, kegyetlenkedéseiről: elcsodálkoznak és nem győznek eleget beszélni erről az előkelő állatról, mely az embernek

semmi kellemetlenséget sem okoz. — Mindamellet ez a jó indulat, ez a bárátságos érzület nem általános és nem is igazi; mert az, a kit a farkas már megkárosított, ugyancsak haragszik rá és szidja, gyalázza, a mint csak tudja. Ellentétben van a szóbeli jó véleménynyel az is, hogy üldözik biz' ő kigyelmét mindenütt és minden kitelhető módon.

Télen szánkáról vadászszák. A szánka elé egy pár kiszolgált gebe van fogva; a gyeplőt érdemes vén kocsis tartja a markában. A szánkában két fegyveres vadász, meg egy zsákba kötött süldő-malacz foglal helyet, mely egyszersmind lábmelegítőül szolgál a vadászoknak. A szánka farára hosszú kötéllel egy szénával kitömött zsák van kötve. A szánka megindul a hófedte térségen. A két vadásznak gondja van rá, hogy a süldő jelentse magát: meg-megrugják, meg-megbökik és a szegény malacz keserves virnyításban nyilatkozik siralmas helyzetéről. Ez a hang behatol az erdőbe és kellemes zeneként űti meg az éhesen ott kullogó farkas füleit.

Rajta, előre, a hang után!

A malacz újra szól.

A farkas éhsége, vágya újra növekedik és rövid idő mulva már ott seteng az erdőszélen, az út mentén.

Szemébe ötlük most a szánka után ugrosó szénás zsák, fülébe hangzik újra, még hathatósabban mint azelőtt, a malacz nyívása és ő készen van terével.

Utána iramodik a szánkának.

A malacz nyívása mind élénkebben és élénkebben hangzik; a farkas étvágya mind jobban és jobban fokozódik; közelebb és közelebb kerül a szánkához és végre nekiugrik — a kitömött zsáknak. A malacz most keservesen felvirnyít; a farkas erre vérszemet kap, megint nekiugrik a zsáknak és — eldördül a fegyver és Izegrim úr piros vérében fetreng a fehér havon.

De üldözik ő kigyelmét másféle eszközökkel is.

Minden falu határában állandó kelepce van a számára berendezve. Ez a *kör-kelepce*, mely ugyancsak közönséges eszköz a farkas megejtésére. A kör-kelepczét két sor, körbe levert palánk-karó képezi. A külső, magas karókból készült kör a belsőtől mintegy félméternyi távolra áll és csapó ajtóval van ellátva; a belső kör fedett. A belső körbe este egy kecskét tesznek be; a külső palánk csapó-ajtóját felpeczkelik és az egész alkotmányt magára hagyják. A szegény kecske, távol a megszokott akoltól, távol pajtásaitól, sehogy sem érzi magát jól szűk magányában és elkezd keservesen mekegni. Mekegése messze hangzik az éj csöndjében.

A farkas talán ismeri is már e panaszos hangokat, és mi sem természetesebb, mint hogy megesik a szenvedő állaton a szíve és részvéttel gondol a sajnálatra méltó teremtes megszabadítására.

A mekegés hamar a jó útra vezeti a komát.

Ott terem a palánk-építmény előtt, melynek belsejéből mindig siralmasabban hangzik a mekegés. Megáll, körül néz, szimatol és meggyőződik, hogy a kecske csakugyan benne van; de egyszermind bizonyos aggodalmak is felmerülnek lelkében, vajjon nem veszélyezteti-e saját drága életét, ha oda bemegy! Látja a nyitott ajtót; közeledik felé százszor, és visszahátrál tőle százszor. Pedig most már a kecske illata is csiklandozza étvágát. Majd leül az ajtó előtt; majd jobbról, majd balról tekint be az ajtón az Eldorádó felé, a hol a kecske-pecsenye terem; majd más oldalról veszi szemügyre a kelepczét, majd körülfutja húszszor, ötvenszer, majd újra leül és küzködik aggodalmával meg gyötrő éhségével, míg végre egy ugrással bennterem és — a csapó-ajtó abban a pillanatban rázáródik.

Ott hűsöl most a két kerítés között.

A jól megvédett kecske az éhes farkasnak majdnem a fülébe mekeg és ő nemcsak hogy birtokába nem juthat, hanem érzi, hogy fogva van, hogy innen nincs menekvés! Dühében elkezd ordítani, és üvölt torkaszakadtából. A kecske is megrémül és kétségbeesetten jajveszekél. A farkas nekirohan most a kerítésnek, majd a kecske ketreczének és harapja, rágja, marja mérgesen, minden erejével. A szája tajtékzik, a nyelve kilóg, a szemei vad tűzben villognak. Nekirohan újra a kecskének; karmolja, tépi, marja, harapja a palánkot, rugja, kaparja, szórja a földet — mind hiába! A kerítés erős, a kelepce jól végzi feladatát.

Így vonul el felette a vészés éj; így éri el a reggel, neki az utolsó reggele.

A faluból már hajnalban elindultak az emberek, kutyákkal, a farkas sira-lomháza felé, hogy mielőbb véget vessenek tolvaj életének.

A farkas, közeledni látván a végzetet, még egy — utolsó! — mentő módhoz folyamodik: Hátrahúzódik a kelepce legstótebb zugába és elterül a földön, mintha élettelen volna. Hiába zajognak kün a megérkezett emberek, hiába ugat, csahol körülötte a kutyasereg, ő meg sem moccan.

Az emberek persze már tudják az ordas e sajátságát és nem gerjednek szánakozásra sorsa felett, hanem pányvát vesznek elő és hurkot vetve a nyakára, kegyetlenül megfojtják.

A *hiuz* vadászatáról nem mondhatunk valami különöset; csak úgy ejtik el mint másutt.

A *tigris* nyugati Szibériában megfordul ugyan, de csak kivételesen; eddig csupán négy darab elejtéséről van tudomásunk.

A *menyétfélék* közül a *czoboly* érdemli meg a legelső helyet. Azt mondják, hogy e nagyabecsült prémes állatok nagyon megritkultak Szibéria erdeiben. Igaz, hogy régen sokkal nagyobb számban fordultak meg ez erdőkben, mint jelenleg, hanem azért

még sem mondhatjuk, hogy feltűnően pusztulnak; csak az erdő mélyébe, a legvadabb rengetegbe vonultak, a hol az óriás *czirbolya-fenyők* (*Pinus cembra*) sűrűségei biztos rejtekhelyet, tobozaik magvai pedig kedvelt csemegét szolgáltatnak nekik. Vadászatuk, ha jól sikerül, nagy nyereséggel, de rendkívül sok és nagy veszedelemmel is jár; azért az idő, a fáradalmak, a nélkülözések és szenvedések még akkor sem állanak mindenkor arányban a nyereséggel, ha a czobolybőrökhöz hozzáveszszük a mellesleg elejtett mókusokat, gúlókat (*Gulo borealis*)* és egyéb állatokat. Legfeljebb a szerénykövetelésű emberek élhetnek meg e vadászatból, a kik a dermesztő hidegek és a hófergetegek ellenében kemény aczéllá edződtek Szibéria éghajlata alatt. Mert nem egy napra, hanem hetekre, hónapokra hagyja el a czobolyvadász nyugodt otthonát, és győtrődik, kintlódik, didereg olyan hidegekben és zivatarokban, a milyenekről nekünk fogalmunk sincs. Ezek kemény, edzett férfiak, a kikkel az európai vadászok tekintetben már nem versenyezhetnek!

A *mókus* is fontos tárgya a szibériai vadászatoknak.

A mit a szücsők *szürke prém*-nek vagy *fé*-nek neveznek, és a téli ruhák bélelésére használnak, az mókus-prém, és legnagyobbbrészt innen kerül kereskedésbe.

Mikor a nyáron vörhenyes mókusok a tél közeledtével szép szürke ruhába öltöztek, akkor veszi kezdetét a mókus-vadászat. Hat, nyolcz edzett férfi, miután a kereskedővel a mókus-bőrök darabjának árát szerződésileg megállapították, összeáll és készülődik az erdei életre. Ren-szarvas bőrből készült meleg ködmönt és nadrágot öltenek magukra; csizma helyett is ilyen, belül szőrös lábbelit húznak fel; az öltözetet meleg kucsma egészíti ki. A ködmön* puha ólomból

* A menyétek és borzok közt álló ragadozó állat. P. J.

való drót-övvvel szorítják derekukhoz, mintegy tízszer, tizenkétszer csavarva körül derekukon az ólom-drótot. Ehhez járul azután a hosszú-csővű, golyós fegyver, a puskapor-szaru, egy villaszerű fa-ágas, egy balta és egy korbács; továbbá egy jókora tarisznya, melyben szalonna, só, bors, liszt, préselt thea, nagyritkán egy kis pálinka van, és végre egy bogrács.

Így felszerelve vonulnak ki a mókusvadászok, kutyáiktól kíserve, az erdőbe.

Vigan haladnak. A korbács csattog, a kutyák erre is, arra is futkosnak, szimatolnak, csaholnak és csakhamar a vadászok elé szorítanak egy-egy mókust. A vadász, ha a mókus lövésre áll, hosszú fegyverét a magával hozott ágásra, vagy valami alkalmas galyra támasztja és lassan, vigyázva czéloz, hogy biztosan lőjjön, és se a drága puskaport, se a golyót ne pusztítsa hiába. Hogy az állatnak a bőrében kárt ne tegyen, meg hogy a lövedéket az agyvelejében megtalálja és máskor is használhassa, rendszeren a szemébe czéloz. A szibériai vadásznak a puskapor igen drága dolog, azért a töltésre csak nagyon keveset vesz, golyóul pedig ólom-öve drótvájából harap le egy-egy darabkát.

Az elejtett mókust még melegében megnyúzza, a golyót testében megkeresi, bőrét az egyik, testét a másik zsákba dobja, azután halad tovább, beljebb az erdőbe, mert még sok mókust kell elejtenie, hogy a kikötött darabszám együtt legyen.

Így jár a mókus-vadász szélben, viharban, étlen, szomjan, tuskén, bokron, hófúváson keresztül-kasul az egész istenadta nap és lövöldözi az eléje kerülő mókusokat. Végre szürkül az est és leereszkedik a komor erdőre sötét-szárnyával az éjszaka! Az éjszakát a rengetegben, a nagy hóban, a szabad ég alatt kell tölteniök.

Ez nem kellemes multság!

Hanem hát segítenek magukon, a mint lehet. Kikeresnek valami védett

helyet, a hol sok vihartördelte száraz ág, meg kidült fa hever a földön; itt ütik fel tanyájakat. A hóban széles és mély gödröt kaparnak; telerakják száraz ággal és meggyújtják. Nemsokára magasan lobog a rőzse-halom lángja; felcsap az odahajló száraz ágakra és messze bevilágít a barátságatlan erdőbe. E tűztől kissé távolabb, a sötétben bólingató fenyvek alatt, nagy körben elisz-títják a havat és a közepén egy máso-dik tüzet gerjesztenek. Előveszik a bográcsot, megrakják hóval és oda-teszik a tűzre. Eljött a vacsora ideje. De ugyan mi lesz a vacsorájok? Sza-lonna, liszt, só! Ennyi van a tarisznyá-jokban csak. Hát az elejtett mókusok? — Hölgyeim és uraim! — mondhatom önöknek, hogy a mókus-gulyás igen kitűnő eledel — ha más nincs. Elővesz egyik is, másik is egy-egy mókust; a belét kiveti a kutyáknak, a húst pedig egy marék hóval, vagy, ha már nagy tisztaságszerető, két marék hóval vé-gig simítja, megmossa és a bográcsba veti, melyben a hó azóta vízzé olvadt, sőt, szapora bugyborékokat vetve, már erőssen forr is. Hús, huszonöt darab mókus is sül, fő a bográcsban. Bele-vetnek most egy kis sót, egy csipet borsot, egy jó marék lisztet és készen van a pompás vacsora. Bizonyára az étvágy sem hiányzik hozzá! — De a mókus-gulyással még nem éri végét a vacsora; még magasabb élvezet is kö-vetkezik utána. A bográcsot megtöltik újra hóval; a tűzre rávetnek még egy öllel a szurkos rőzséből és újra vizet forralnak. Előveszik azután a téglá-alakra préselt théat; a baltával levágnak belőle egy jókora darabot és théat főz-nek maguknak. Kimetszenek azután kemény papirosból, ha van, kottapapi-rosból egy négyszögletes darabot, és hosszú tölcsért csavarnak belőle; a vékonyabb végén megtörik, behaj-lítják, a tölcsért magát pedig meg-töltik avval a borzasztó növény-vagda-lékkal, melyet mi dohánynak hívunk. Készen van a pipa. Rágyujtanak és pipaszó mellett élvezik az illatos théat.

Ez a mókus-vadászoknak az ő legna-gyobb gyönyörűségeik.

Ez alatt a nagy gödör máglyája földig égett és tüze már „kezdi hu-nyorgatni hamvas szempilláit“. A hó nagy körben olvadt el körülte és a tűz heve jól kimelegítette a gödör fe-nekét. Itt van a fáradt vadászok erdei nyoszolyája. Félrekotorják a még pis-logó tüzet, azután Istennek ajánlva lelköket, testöket, lefeküsznek egy-más mellé a „kimelengetett“ ágyba. Előszólítják még a kutyákat, és azok hűségesen odabúzódnak gazdájokhoz: az egyik a lábára, a másik a hasára, a harmadik mellére, a nyakára, keresztül-kasul fekszik rajta mindegyik, a maga módja szerint jó meleg takaróul szol-gálva urának, a mint azt megtanult leczkéje diktálja. Így pihenik ki a nap fáradalmait és pompásan alusznak a gazdák, meg a kutyáik is. A gödör felé hajló fa ágairól le-lepotyog ugyan egy-egy szikra, de a szibériai mókus-vadász öltözete, sőt még a kutyájának a szőre is veszedelem nélkül kiállja azt.

Másnap reggel újra talpon vannak; vándorolnak tovább az erdőbe és foly-tatják a vadászatot úgy, mint tegnap.

Így tart ez hetekig. Sokszor éh-séggel, hózivattal, dermesztő hideg-gel kell küzdeniök. Hanem kiállják; mert hát mikor is hagyta el a jó Isten az orosz, különösen ha szibériai! A szenvedések és nélkülözések mellett is megélnek ezek, és szívesen viselik a vadászat terheit; mert szerencsés befe-jeztével mókus-prémmei gazdagon meg-arakodva térnek majd haza. Hja! ezek az emberek a hideget, a süvöltő szelet, a hózivattat, a nélkülözéseket egészen másként fogják fel, mint mi! Czivilizált ember azt nem volna képes ki-állani.

A vadászatok legfőbb tárgya a *medve*.

Szibériában a medve is pompásan él; sehol sem hiányzik, sőt gyakori mindenfelé, a merre a czirbolya-fenyő csak terem, melynek magvait rend-kívül szereti a nyálánk maczkó. Vadá-

szata azonban még sem könnyű; mert se hajtó-vadászattal, se kelepcczékkel nem lehet őt megejteni; legfeljebb a véletlenül útba kerülővel lehet összetűzni. Mikor télen barlangjába vonulva álomba merül, akkor szokták őt felkutatni. A felkutatás maga a szegényebb vadászok jövedelme, akik a megtalált alvó medvét a gazdagabbnak jó pénzért megmutatják. Jó pénzért, mert a medve értékes állat. A bundája drága, a húsa jó pecsenye, a medve-sonka meg éppen esemege — ha valami jobb nincs. De vannak a medvének ezeknél értékesebb részei is: nevezetesen a jobboldali szakító-foga, mely birtokosának bátorságot ad; meg a jobboldali első lábának a negyedik körme, mely bűvös talizmán a szibériai hölgy kezében; hatalmat ad neki — ha különben is ügyes és csinos — hogy akármelyik férfit élte fogytáig rabszolgájává tehet; az a leány, a ki a medve jobboldali első lábának a negyedik körmével táncz közben tánczosát észrevétlenül meg tudja karmolni, biztosította annak szerelmét a maga részére örökre. Elgondolhatjuk, hogy az ilyen körmök ugyancsak keresett czikkek!

A barlangban alvó medvét, ha meg akarják löni, fel kell ébreszteni és a barlangból kituszkolni. Ez nem megy olyan könnyen! Az ütleg nem használ; dörmög, ordít, kiabál, kapkod a dorong után, de nem mozdul helyéből. Hatásosabb eszközhöz kell folyamodni: tűzes piszkafákkal kezdik szurkálni. Ha ez sem használ, égő rakétákat bocsátanak be barlangjába. Ennek azután mágiusi hatása van! Eszevesztetten, ordítva rohan ki barlangjából — a biztos halálba. Ilyen módon már Pétervár környékén is lőttek medvét.

Shokták őt dárdával és két-pengéjű késsel is elejteni. Ez utóbbi különösen az osztyákok kedvelt fegyvere. Az osztyák eme biztosan forgatott fegyverével kimegy az erdőre és a czirbolya-fenyők között kutyákkal vagy hajtókkal zavarja ki rejtekéből a medvét. A felbőszített medve, megpillantva

az embert, két lábra állva közeledik felé, hogy megölelje. Az osztyák a két-pengéjű kés közepén levő markolatát jobb kezében tartva, bevárja a támadást, és mikor a medve egészen hozzá jön, a bundával, rongyokkal jól pánczélozott balkarját a medve orra elébe vágja. A dühös állat nekikap, beleharap — eredmény nélkül. Abban a pillanatban megvillan azonban a kés, és az osztyák egy kanyarítással alácsapja a medve torka alá a kést és az egyik pengével felhasítja a torkát; a medve érezve a szúrást, lefelé kap és a másik pengét belenyomja a saját szívébe. Morsova faluban, az Uralban, talán még most is él egy hős leány, a kinek hetedhét országra szóló híre van, mert harmincz medvét ejtett el ilyen módon.

Sokszor kellemetlen találkája is lehet az embernek a medvével.

Egy szegény ember rövid kis fegyverrel vadászgat. A szomszéd bokorból egyszerre csak előterem egy medve és rábámul a vadászra. Az emberben meghül a vér; soh'se tudja, mitevő legyen: áll mereven mint egy szobor. A medve egészen hozzá jön, megszagolja, hirtelen meglöki, hogy hanyatt vágódik, azután egyet fúj és — fut lélekszakadva vissza az erdőbe.

Két svéd vadász császármadárna vadászott. Egyszer a szeder-bokrok mögül csak előczammog egy medve és közeledik az egyik vadász felé. A vadásznak kétszövű fegyvere volt, de mindakettő csak fogolysréttel volt megtöltve. Megszeppent. A medve csak baktatott felé. Mi tevő legyen! Fogja a fegyverét, czéloz és kilövi a medve bal szemét. A medve a bal talpával befogva kilötte szemét, ordítva siet megbozulni elvesztett szemével. Most a másik cső dördül el és a medvének ki van löve a jobb szeme is. Előkerül erre a vadász társa, és fogolysréttel agyonlövi a medvét.

Tomszki-Závod, szibériai falu közelében kiment egy paraszt szekérral az erdőbe, hogy a csőszkuanyhóba elrakott czirbolya-magvakat zsákokba

rakva, haza szállítsa. Fel is rakta mind a szekereére és megindult lassan haza felé. Egy zsák azonban útközben kilyukadt és a toboz egymásután potyogott ki belőle az útra. Észreveszi ezt egy arra ügyelgő medve és egyenként szedegeti, edegéli a kihult magvakat a szekér nyomában. A paraszt útközben megállítja a lovát és bemegy az erdőbe, hogy még egy zsákot megtöltsön fenyőtobozzal. Visszatérve, nagy rémülve látja, hogy az ő szekeren egy medve gazdálkodik, javában bontogatva egy zsákot a zamatos magvak után. Ijedtében rákiált a lóra és az engedelmes állat megindul. A medve ezen nem várt mozgástól megretten, és el kezd ordítani. Most meg a lovat fogja el a halálos félelem és el kezd vágtatni, a mint csak bír. A medve görcsösen kapaszkodik a zsákokba; néz jobbra, néz balra, forgatja a fejét, ordít torkaszakadtából, de leugrani nem mer. A ló persze még jobban rohan.

Tomszki-Závod faluban éppen a püspököt várják. Fel van diszítve az egész falu. A püspök közeledtét a toronyból lesik. Ki van adva a parancso-

lat, hogy mihelyt messziről látják, húzzák meg a harangokat.

A falu felé vezető úton, a távolban porfelleg kavargog. Mi verhetné fel más, mint a püspök kocsija!

Nosza! — megkondul, zúg minden harang. Asszonyok, lányok, férfiak mind ünnepi ruhában tódulnak ki az utczára; a pópa teljes templomi díszben, kereszttel, füstölővel készül fogadni a püspököt.

A fogat közeledik; már a faluban van és — rémület! — püspök helyett a medvével rohan egyenesen az illető paraszt udvarára.

Magától érthető, hogy a torkos medvét agyonlőtték, mielőtt akaratján kívül elfoglalt magas trónjáról leszállhatott volna.

Ezta mesét önök bizonyosan afféle „vadász-história“-nak gondolják.

Lehet, hogy az. De, a ki a medve természetét ismeri, az nem fogja lehetetlennek tartani.

Gondolja, bigyje mindenki úgy, a hogy akarja. Hiszen „füllenteni“ a szi-bériai vadászoknak is szabad.

P. J.

APRÓBB KÖZLEMÉNYEK.

ÁLLATTAN.

(2.) A ROVAROK LÉLEKZŐ MOZGÁSAIRÓL. Néhány nagyobb rovar lélelköző mozgása könnyen észlelhető; ezekről többen írtak is. Egy német természetbúvár, Rathke 1861-ben közölte azon mozgások összehasonlítását, melyeket a különböző rendekbe tartozó rovarokon szabad szemmel, vagy egyszerű nagyító üveggel láthatott. Plateau szerint, ki újabban tanulmányozta e tárgyat, Rathke figyelmét sok részlet elkerülte s a tárgy vizsgálatának nehézsége miatt sok hibába esett. Hauman-nak (1803) sikerült egy módot kitalálni, melylyel valamely rovar potrohának kitérőülését és összehúzódásait egy folyadék-oszlop mozgá-

sai mutatják; de belátta, hogy e mód csak nagyobb rovarokon alkalmazható s lehetetlennek látszott pontos eredményeket kaphatni. Girard (1873) azt ajánlotta, hogy a rovar potrohát vékony kaucsuk-hártyával vonjuk be, és arra egy pálczikát erősítsünk, mely a mozgásokat leírja. Plateau eleinte szintén használt ilyen rajzoló módszert. Ő kifejlett rovarok vizsgálatára szorított és figyelme a be- és kilélelkzés módjára, a test azon részeire, melyek a mozgásban részt vesznek, a be- és kilélelkzésben működő izmokra, és az idegrendszer bizonyos részeinek a lélelköző mozgásra való befolyására irányult. Ő kétféle pálczát használt a

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.